

Eva Repe

PROCES PRENOVE PRAKTIČNEGA USPOSABLJANJA

Praktično usposabljanje v bolonjskih študijskih programih

POVZETEK

Prispevek se osredotoča na formalno in vsebinsko prenovo praktičnega usposabljanja, ki je (lahko) del visokošolskih študijskih programov. Ob reformi študija po bolonjskih načelih so visokošolski zavodi prenovili tudi praktično usposabljanje. Predstavljeni so pravni okviri za prenovo študijskih programov in kako je ta potekala na Univerzi v Ljubljani. Članice univerze so ob upoštevanju načel bolonjske preнове in predpisov, ki so urejali to področje, pri procesu izhajale iz izkušenj izvajanja prakse v »starih« programih ter sledile napotkom, ki so bili oblikovani v začetnih letih uvajanja bolonjske preнове. Danes, ko so študijski programi prenovljeni, bo treba pozornost nameniti nadaljnjemu napredku in razvoju kakovosti študijskih programov in s tem tudi praktičnemu usposabljanju.

Ključne besede: *praktično usposabljanje, bolonjska prenova, Univerza v Ljubljani, študijski programi*

THE PROCESS OF THE REFORM OF PRACTICAL TRAINING AS AN EDUCATIONAL COMPONENT OF STUDY PROGRAMMES – PRACTICAL TRAINING IN REFORMED STUDY PROGRAMMES - ABSTRACT

The paper focuses on the reform of practical training, the latter often representing one of the educational components of study programmes. Higher education institutions have reformed the study programmes following the goals and principles of the Bologna process, which also included the reform of practical training. The paper presents the legal framework of the reform and highlights how the reform was carried out at the University of Ljubljana. The UL Members have followed the principles and legal framework of the Bologna process, but also employed experience from the »pre-reformed« study programmes as well as university guidelines formed at the beginning of the reform process at the UL. Today the study programmes are reformed and the university must focus on the further progress and improvement of the quality of the programmes and practical training.

Keywords: *practical training, Bologna process, University of Ljubljana, study programmes*

FORMALNA IN VSEBINSKA PRENOVA PRAKTIČNEGA USPOSABLJANJA V ŠTUDIJSKIH PROGRAMIH

Bolonjska deklaracija je v evropskem prostoru sprožila procese, ki so preoblikovali visokošolsko izobraževanje s ciljem uskladiti evropske sisteme visokega šolstva. Cilj naj bi dosegli z različnimi ukrepi, kot so vzpostavitev primerljivih in preglednih visokošolskih struktur in stopenj, vzajemno priznavanje relevantnih in primerljivih visokošolskih kvalifikacij, vzpostavitev medsebojno priznanih kreditnih sistemov in sistemov zagotavljanja kakovosti, spodbujanje mobilnosti študentov in visokošolskih učiteljev, razvijanje evropske dimenzije v izobraževanju ter večje konkurenčnosti evropskega visokega šolstva v svetu (Bolonjski proces, b. d.).

V procesu bolonjske prenove študijskih programov sestavni del pomeni tudi prenova praktičnega usposabljanja, ki študentom omogoča nadgrajevanje znanja, pridobljenega na fakulteti, z izkušnjami v realnem delovnem okolju. Praktično usposabljanje je pomemben del pridobivanja in razvijanja specifičnih kompetenc, ki so usmerjene zlasti v večjo zaposljivost diplomantov.

Kako je prenova praktičnega usposabljanja potekala na Univerzi v Ljubljani (UL)? V študiji Bolonjska prenova po ljubljansko je bilo ugotovljeno, da je prenova na UL vključevala vse deležnike in obsegala:

- »programsko prenavo in strukturne spremembe stopenj izobrazbe,
- prilagoditev v organizaciji dela in izvedbi postopkov,
- redno obveščanje in usposabljanje znotraj univerze na področju različnih tem, povezanih s prenavo in cilji,
- okrepitev in ustanovitev določenih služb,
- vzpostavitev sistema za zagotavljanje kakovosti,
- publikacije« (Svetlik, Kristl, Širok, Komljenovič, 2012, str. 12).

Proces prenove praktičnega usposabljanja, ki je bil del prenove študijskih programov, je dejansko vključeval vse zgoraj naštetu. Članice UL so ob upoštevanju načel bolonjske prenove in predpisov, ki so urejali to področje, pri procesu izhajale iz izkušenj izvajanja prakse v »starih« programih ter sledile napotkom, ki so bili oblikovani v začetnih letih uvajanja bolonjske reforme.

Zakonska podlaga za oblikovanje in uvajanje bolonjskih študijskih programov v Sloveniji je bila sprememba Zakona o visokem šolstvu (ZVis-D) iz leta 2004, s katero je bil določen tristopenjski izobraževalni sistem na dodiplomski in podiplomski stopnji. Pred tem so bili programi razvrščeni v dodiplomske (za pridobitev visoke strokovne izobrazbe in za pridobitev univerzitetne izobrazbe) ter v podiplomske (za pridobitev specializacije, magisterija in doktorata znanosti) (ZVis, 1993). S spremembo so bili v primerjavi s prejšnjim sistemom natančneje opredeljeni posamezni študijski programi. V ZVis iz leta 1993 praktično usposabljanje ni bilo omenjeno, nasprotno pa sprememba ZVis iz leta 2004 vključuje tudi *praktično izobraževanje* in navaja, kateri programi naj bi ga vključevali (glej Sliko 1).

Prvostopenjski visokošolski strokovni študijski programi študentom omogočajo:

- pridobitev strokovnega znanja in usposobljenost za uporabo znanstvenih metod pri reševanju zahtevnih strokovnih in delovnih problemov,
- razvijanje zmožnosti za sporazumevanje v stroki in med strokami,
- strokovno kritičnost in odgovornost,
- iniciativnost in samostojnost pri odločanju in vodenju.

Obvezen sestavni del teh študijskih programov je praktično izobraževanje v delovnem okolju.

Prvostopenjski univerzitetni študijski programi študentom omogočajo:

- pridobitev strokovnega znanja s študijem teoretičnih in metodoloških konceptov,
- usposobljenost za prenos in uporabo teoretičnega znanja v prakso,
- reševanje strokovnih in delovnih problemov (iskanje novih virov znanja in uporaba znanstvenih metod),
- razvijanje zmožnosti za sporazumevanje v stroki in med strokami,
- strokovna kritičnost in odgovornost,
- iniciativnost in samostojnost pri odločanju ter vodenju zahtevnega dela.

Sestavni del teh programov je lahko tudi praktično izobraževanje v delovnem okolju ali sodelovanje pri raziskovalnem delu.

Drugostopenjski magistrski študijski programi študentom omogočajo:

- poglobljanje znanja na širših strokovnih področjih,
- usposabljanje za iskanje novih virov znanja na strokovnem in znanstvenem področju,
- uporabo znanstvenoraziskovalnih metod v širšem spektru problemov in v novih spremenjenih okoliščinah,
- prevzemanje odgovornosti za vodenje najzahtevnejših delovnih sistemov ter
- razvijanje kritične refleksije, socialnih in komunikacijskih zmožnosti za vodenje skupinskega dela.

Obvezen sestavni del teh programov so projektne naloge v delovnem okolju oziroma temeljne, aplikativne ali razvojne raziskovalne naloge.

Slika 1: Praktično izobraževanje v študijskih programih, določeno z ZVis-D (2004)

Z uveljavitvijo Meril za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov Sveta RS za visoko šolstvo (2004), na podlagi katerih je bila oblikovana večina bolonjskih študijskih programov,¹ je bilo tudi natančneje določeno, kaj vključuje predmetnik – med drugim tudi, da je treba določiti delež praktičnega usposabljanja v programu, način izvedbe in kreditno vrednotenje. Z merili iz leta 2004 je bilo določeno, da se tudi praksa, če jo program vključuje, šteje kot ena izmed študijskih obveznosti enako kot druge učne enote. Zapisano je še, da visokošolski zavod kandidatom priznava pridobljeno znanje, zmožnosti ali usposobljenost, pri čemer se upoštevajo tudi ustrezne delovne izkušnje (praktično usposabljanje in druge oblike, ki temeljijo na delovni praksi in izkušnjah). S kreditnim sistemom ECTS, ki ga je Slovenija prevzela v svoj visokošolski pravni red,² je bilo določeno, da se kreditne točke opredelijo in podelijo celotnim kvalifikacijam, a hkrati tudi njihovim sestavnim enotam, tudi praktičnemu usposabljanju (ECTS uporabniški priročnik, 2009). V Merilih za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS (2004)

¹ Po ustanovitvi Nacionalne agencije RS za visoko šolstvo (NAKVIS) so leta 2010 stopila v veljavo nova merila (Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov, Uradni list RS, št. 95/2010), v letu 2014 pa še prenovljena merila (Uradni list RS, št. 40/2014), na podlagi katerih so bili oblikovani in akreditirani novi študijski programi, tudi ta merila vključujejo določila o praktičnem izobraževanju.

² Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS Sveta RS za visoko šolstvo, Uradni list RS, št. 124/2004, po ustanovitvi NAKVIS pa Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS, Uradni list RS, št. 95/2010.

je predvideno priporočilo, da naj bi bil teden dni praktičnega usposabljanja ovrednoten z dvema kreditnima točkama.

Sistem ECTS je ključno sredstvo bolonjskih študijskih programov, s katerim se v središče postavlja študent; prenovljeni programi so bili zasnovani tako, da so kot izhodišče vzeli učne izide (znanje, kompetence, sposobnosti in spretnosti). Opis učnih izidov je podlaga za oceno obremenitve študenta in dodelitev kreditnih točk. V središču priprave in izvedbe programa naj bi bile potrebe študenta, ki naj bi imel več izbire pri načinu, tempu, vsebini in kraju učenja (ECTS uporabniški priročnik, 2009).

Nasprotno je načrtovanje predbolonjskih študijskih programov »temeljilo predvsem na vsebinsko oblikovanih ciljih, poudarjeni so bili pristopni pogoji, trajanje študija, predmetnik z urami in vsebino (teme, teorije ipd., ki jih mora študent usvojiti) ter predavatelji. Obremenitev študentov se šteje kot število ur v stiku s predavatelji.« (Markelj, 2006, str. 123) V starih študijskih programih praksa največkrat ni bila opredeljena kot poseben predmet študijskega programa. Bila je pogoj za dokončanje študija in se je priznala kot opravljena obveznost brez ocene (Mikoš, Istenič Starčič in Jakljič, 2012).

Pri prenovi študijskih programov, ki izobražujejo za regulirane poklice, je bilo treba upoštevati še direktivo EU, ki je nadomestila prejšnje direktive (Direktiva 2005/36/ES o priznavanju poklicnih kvalifikacij, 2005), pri prenovi pedagoških študijskih programov pa Merila za akreditacijo študijskih programov za izobraževanje učiteljev (2008), ki vključujejo določbe o obsegu in vsebini praktičnega dela študija.

PROGRAMSKA PRENOVA

Večina programov UL je bila prenovljena v obdobju od leta 2004 do 2010, največ po letu 2006. Članice UL so za prenovljene študijske programe same dajale pobudo in pripravile programe za posamezna strokovna področja. Pri tem so upoštevale slovenske posebnosti in pogoje, hkrati pa tudi primerljivost s sorodnimi programi v Evropi (Svetlik, Kristl, Širok in Komljenovič, 2012).

UL je leta 2006 pripravila in sprejela strategijo za obdobje 2006–2009 (Strategija 2006–2009, 2006), kjer si je zastavila sedem strateških ciljev, z dosego katerih je želela pripomoči k boljši kakovosti, večji povezanosti ter skrajševanju časa med ustvarjanjem, pridobivanjem, prenosom in uporabo znanja.³ Iz postavljenih ciljev je razvidno, da se je univerza zavedala pomena praktičnega usposabljanja. V okviru drugega cilja »uvajanje študijskih programov v skladu z načeli bolonjskega procesa« je predvidela, da bi bilo usposabljanje

3 V obdobju 2006–2009 je UL (senat UL, komisije senata UL in strokovne službe rektorata) sprejela največ usmeritev za pripravo bolonjskih študijskih programov, akreditiranih je bilo največ oziroma večina prenovljenih in novih študijskih programov – v tem obdobju se je iztekel zakonsko določeni rok za prenovu študijskih programov, kajti »starih« programov po študijskem letu 2009/2010 ni bilo več mogoče razpisati. (»Visokošolski zavodi uvajajo študijske programe za pridobitev izobrazbe in študijske programe za izpopolnjevanje po tem zakonu postopoma, najpozneje pa v študijskem letu 2009/10. Ob uvedbi študijskih programov po tem zakonu razpis za vpis v dosedanje študijske programe ni več mogoč.«, ZVis – UPB7, Uradni list RS, št. 32/12 in spremembe).

v delovnem okolju in vključevanje specialistov iz prakse v študijski proces eden izmed načinov za oblikovanje kakovostnih programov oziroma za njihovo odlično in učinkovito implementacijo, spremljanje in posodabljanje. Četrty strateški cilj UL, predviden v strategiji, je »povečevanje pretoka znanja v prakso« (glej Sliko 2), kar naj bi dosegla z:

- vključitvijo več praktičnega usposabljanja (PU) v študijske programe vseh stopenj;
- vključevanjem študentov v delovno in raziskovalno okolje;
- vključevanjem strokovnjakov iz prakse v pedagoški in raziskovalni proces ter njihovo usposabljanje za pedagoško delo;
- vključevanjem pedagogov in raziskovalcev v uporabne raziskave in razvojno delo;
- oblikovanjem kolegija gospodarstvenikov in
- spremljanjem zaposljivosti diplomantov in vzdrževanjem stikov z njimi, vključno z oživitvijo oziroma vzpostavitvijo združenj diplomantov.

PODCILJI IZ STRATEGIJE 2006–2009

Iz splošnih strateških ciljev UL so izhajali operativni cilji, ki so bili specifični, merljivi in časovno opredeljeni (glej Sliko 2).

Strateški cilj C4: Povečanje uporabnosti in pretoka znanja				
Pod cilji	Operativni cilji	Kazalnik	Odgovornost	Časovni okvir
V programe vključiti več praktičnega usposabljanja in razvoja kompetenc.	V povprečju naj bi vsak program zagotavljal najmanj 30 KT praktičnega usposabljanja	Število pridobljenih KT Število podjetij in drugih organizacij	Prorektor Vodstva članic	2006-2009
Vključevanje študentov 2. in 3. stopnje v raziskovalno in razvojno okolje	Vsak študent naj bi pridobil najmanj 30 KT v raziskovalnem okolju	Število pridobljenih kreditnih točk	Prorektor Vodstva članic	2006-2009
Vključevanje strokovnjakov iz prakse v pedagoški in raziskovalni proces.	Vsaj pol KT pridobljenih v delovnem in raziskovalnem okolju s sodelavci iz prakse	Število raziskovalcev iz prakse Število opravljenih ur s pedagogi/raziskovalci iz prakse	Prorektor Vodstva članic	2006-2009
Vključevanje pedagogov in raziskovalcev v uporabne raziskave in razvojno delo	Vsak drugi pedagog oz. raziskovalcev sodeluje v enem raziskovalnem / razvojnem projektu	Število vključenih pedagogov in raziskovalcev v uporabne in razvojne projekte	Prorektor Vodstva članic	2006-2009
Izobraževanje in usposabljanje mentorjev praktičnega usposabljanja	Izdelava programov izobraževanja in usposabljanja mentorjev Letno vključiti 2 skupini mentorjev	Število vključenih in usposobljenih mentorjev	Prorektor Vodstva članic	2006 - 2009
Spremljanje zaposljivosti diplomantov in vzdrževanje stikov z njimi	Vsaka fakulteta mora spremljati zaposljivost svojih diplomantov in krepiti stike z njimi.	Stopnja zaposljivosti kot razmerje med številom diplomantov in številom brezposelnih več kot šest mesecev Število združenj diplomirancev	Vodstva članic	2006-2009

Slika 2: Strateški cilj – povečanje uporabnosti in pretoka znanja (Strategija 2006–2009, 2006)

Univerza je o praktičnem usposabljanju organizirala tudi tri posvete; prvega, ključnega, v letu 2006 (Praktično usposabljanje študentov), ko je bila večina članic še globoko v pripravah novih, prenovljenih študijskih programov. Na posvetu so sodelovali vsi relevantni deležniki – predstavniki vodstva univerze, predstavniki članic, visokošolskega ministrstva, delodajalcev in študentov. Oblikovana je bila posebna delovna skupina, ki naj bi pripravila dokumente, potrebne pri prenovi praktičnega usposabljanja. Ta skupina, ki so jo sestavljali predstavniki članic UL in rektorata, je v letu 2007 pripravila Smernice za praktično usposabljanje na Univerzi v Ljubljani (Kristl idr., 2007), s katerimi je bila postavljena splošna vsebinska in organizacijska podlaga za to področje (glej Sliko 3). Da je praktično usposabljanje široko in pestro področje, je razkrila že terminologija, ki so jo uporabljali po članicah (praktično izobraževanje, študijska praksa, pedagoška praksa, delovna praksa, strokovna praksa, počitniška praksa, praksa, praktično delo, klinična praksa, klinične vaje, nastopi, hospitacije ...). Namen brošure je bil poenotenje osnovnih smernic na univerzitetni ravni, s čimer bi pomagali članicam pri prenovi praktičnega usposabljanja ter omilili oziroma rešili številne težave, ki so se pojavljale pri izvajanju praktičnega usposabljanja. Članice naj bi pri praksah ohranile značilnosti posameznih strokovnih področij.

1. Uvod
2. Pravne osnove za izvedbo praktičnega usposabljanja
3. Konceptualna izhodišča
4. Razvoj kompetenc med praktičnim usposabljanjem
5. Cilji praktičnega usposabljanja
- 5.1. Cilji za področje tehnike in naravoslovja
- 5.2. Cilji za področje družboslovja in humanistike
- 5.3. Cilji praktičnega usposabljanja za regulirane poklice
6. Možnosti praktičnega usposabljanja v mednarodnem okolju
7. Vloga fakultete pri praktičnem usposabljanju
- 7.1. Program praktičnega usposabljanja (učni načrt)
- 7.2. Napotitev, spremljanje, nadzor in evidenca študentov pri praktičnem usposabljanju
- 7.3. Podpora, pomoč in svetovanje študentom pri praktičnem usposabljanju
- 7.4. Dokumenti, potrebni za izvedbo praktičnega usposabljanja
8. Vloga in obveznosti študenta
9. Mentorstvo v praktičnem usposabljanju
- 9.1. Naloge koordinatorja / mentorja na fakulteti
- 9.2. Naloge 'zunanjega' mentorja
10. Primeri dobre prakse
- 10.1. Praktično usposabljanje na fakulteti za upravo
- 10.2. Sportfolio.Si – e-učeca skupnost na področju praktičnega pedagoškega usposabljanja študentov fakultete za šport
- 10.3. Praktično usposabljanje kot del načrtovanja delovne kariere na ekonomski fakulteti
- 10.4. Oblikovanje modela praktično-pedagoškega usposabljanja na pedagoški fakulteti v Ljubljani
11. Literatura in viri
12. Priloge

Slika 3: Smernice za praktično usposabljanje na Univerzi v Ljubljani (Kristl idr., 2007)

Izhodišče za načrtovanje in izvajanje bolonjskih študijskih programov so kompetence. Pri pripravi predmetnikov študijskih programov, ki so vključevali praktično izobraževanje, so članice morale domisliti obseg oziroma število ur prakse in posledično število kreditnih točk ter vsebinski del – od predvidenih ciljev in predmetno specifičnih kompetenc do načinov, kako priti do ciljev in po katerih se bodo predvideni učni izidi preverjali. Vse to je bilo zaobjeto v predmetniku in učnem načrtu.

ORGANIZACIJA, IZVEDBA IN SPREMLJANJE PRAKTIČNEGA USPOSABLJANJA

Kot je razvidno iz primerov dobrih praks (Kristl idr., 2007; Gradivo za posvete o praktičnem usposabljanju leta 2006, 2009 in 2012), se je večina članic že prej zavedala pomena praktičnega izobraževanja v programih. Strokovna praksa je vitalni del učnega procesa, so na Ekonomski fakulteti UL zapisali že leta 2003 (Opalk, 2003). Pri večini članic UL je uvajanje bolonjskih študijskih programov pomenilo tudi spremembo dotedanje ureditve praktičnega usposabljanja, ne le strukturne spremembe v študijskih programih, torej tudi spremembe v organizaciji, izvedbi in spremljanju oziroma evalviranju praks. S smernicami so bile opredeljene vloge, naloge, obveznosti in kompetence študenta, fakultete/akademije, mentorjev – zunanjih in notranjih ter koordinatorjev praktičnega usposabljanja. Temeljni pogoj za uspešno izvedbo praktičnega usposabljanja je partnerski odnos med visokošolskimi zavodi in zunanjimi institucijami. Bistveni elementi so sodelovanje, pomoč ter zaupanje med študentom, mentorjem na visokošolskem zavodu in mentorjem v delovni organizaciji.

Smernice so že tudi postavljale v ospredje kakovost praktičnega usposabljanja in s tem sledile strateškemu cilju glede spremljanja in zagotavljanja kakovosti na UL (Strategija 2006–2009, peti cilj: Vzpostavitev celovitega sistema spremljanja in zagotavljanja kakovosti). Postavitev izhodišč je osnova za zagotavljanje kakovosti. Za kakovostno izpeljavo praktičnega usposabljanja je pomembno, da ima praksa jasno oblikovane cilje, da je natančno načrtovana in evalvirana – torej na eni strani natančen in sistematičen načrt poteka prakse z opisom nalog in obveznosti vseh udeležencev, na drugi strani pa preverjanje izpolnjevanja nalog in obveznosti vseh, stopnje usvojenih kompetenc študentov ter zadovoljstva vseh udeležencev (Trškan, Komidar in Hrovat, 2015).

SKLEP

Bolonjska reforma je članice UL prisilila v poglobljen razmislek o obliki in vsebini študija, številne od njih so zakonsko določeno prenovo programov izkoristile tudi za prenovo praktičnega usposabljanja. Razmisliti so morale o ciljih in kompetencah, ki naj bi jih pridobil študent, o obsegu praktičnega usposabljanja, o organizaciji in povezavi te učne enote z drugimi učnimi enotami študijskega programa, hkrati pa študente pripraviti na delo v zunanjem okolju, sodelovati z zunanjimi institucijami, pomagati pripraviti mentorje in jih usposabljeti za opravljanje mentorskih nalog ter ne nazadnje redno opravljati

evalvacijo praktičnega usposabljanja. V številnih študijskih programih so želele odpraviti primanjkljaj prakse in omogočiti, da bi študenti teoretsko znanje takoj tudi praktično preizkusili in gradili svoje znanje na podlagi izkušenj. Ponekod so okrepili delovanje službe, ki je na fakulteti skrbela za praktično usposabljanje, aktivirali spletne forume v podporo izvajanju praktičnega usposabljanja in drugo (primer Fakultete za socialno delo UL, glej Mesec, 2015).

Univerza v Ljubljani je vse svoje študijske programe v skladu z načeli bolonjskega procesa prenovila do zakonsko določenega roka (Svetlik idr., 2012). Vendar je bilo v aktualni strategiji pri analizi prednosti, slabosti, priložnosti in tveganj kot šibka točka ugotovljeno, da bo večjo pozornost treba nameniti kakovosti študijskega procesa, med drugim tudi v smislu povezave med študijem, raziskovalnim in razvojnim delom ter praktičnim usposabljanjem (Pejovnik, 2012).

Ob zavedanju pomena praktičnega usposabljanja, hkrati pa tudi tega, da je marsikatero vprašanje še odprto, bo v prihodnje treba pozornost nameniti predvsem kakovosti izvajanja praktičnega usposabljanja. Ob tem lahko za konec povzamemo besede prof. dr. Julijane Kristl, prorektorice UL v času od 2005 do 2013, ki je kot ključne ukrepe za nadaljnji napredek in razvoj kakovosti študijskih programov med drugim navedla: »pregled doseganja učnih rezultatov in po potrebi prenova programov, glede na odziv študentov, neodvisnih ocenjevalcev, delodajalcev in drugih strokovnih teles, z vidika kompetentnosti za zaposlitev ali nadaljevanje izobraževanja« ter »nenehno preverjanje in zagotavljanje kakovosti« (Flander idr., 2013, str. 21). Enako velja za praktično usposabljanje kot vitalni del študijskih programov.

LITERATURA

- Bolonjski proces.* (b. d.). Pridobljeno s http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/bolonjski_proces/vsebina/.
- Direktiva Evropskega parlamenta in sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznanju poklicnih kvalifikacij. (2005). *Uradni list Evropske unije*, L 255. Pridobljeno s <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0022:0142:sl:PDF>.
- ECTS uporabniški priročnik.* (2009). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Pridobljeno s http://ec.europa.eu/education/tools/docs/ects-guide_sl.pdf.
- Flander, A. idr. (2013). *Bolonja po Bolonji: popotnica ob 10-letnici prenove študijskih programov v Sloveniji*. Ljubljana: ŠOS, CMEPIUS. Pridobljeno s http://www2.cmepius.si/files/cmepius/userfiles/publikacije/2013/Bolonja_po_bolonji.pdf.
- Gradivo za posvete o praktičnem usposabljanju.* (2006, 2009 in 2012). Interno gradivo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Kristl, J., Juriševič, M., Šoukal-Ribičič, M., Pucelj, J., Vrtačnik, M., Trošt, Z., ... Kolenc, M. (2007). *Smernice za praktično usposabljanje na Univerzi v Ljubljani*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Markelj, N. (2006). Neskladnosti v bolonjskem kurikularnem načrtovanju študijskih programov. *Sodobna pedagogika*, 57(4), 112–130. Pridobljeno s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-2X5NKOCQ/9388f81e-27ba-41c2-8a9e-7f5c47ee33cd/PDF>.

- Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. (2010). *Uradni list RS*, št. 95. Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/1/content?id=100933#!>/Merila-za-akreditacijo-in-zunanjo-evalvacijo-visokosolskih-zavodov-in-studijskih-programov.
- Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. (2014). *Uradni list RS*, št. 40. Pridobljeno s <http://www.nakvis.si/sl-SI/Content/GetFile/634>.
- Merila za akreditacijo študijskih programov za izobraževanje učiteljev. (2008). *Uradni list RS*, št. 70. Pridobljeno s http://www.uradni-list.si/_pdf/2008/Ra/r2008070.pdf.
- Merila za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. (2004). *Uradni list RS*, št. 101. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=MERI20>.
- Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS. (2004). *Uradni list RS*, št. 124. Pridobljeno s <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004124&stevilka=5200>.
- Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS. (2010). *Uradni list RS*, št. 95. Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/1/content?id=100935#!>/Merila-za-kreditno-vrednotenje-studijskih-programov-po-ECTS.
- Mesec, B. (2015). Deset let bolonjske reforme na fakulteti za socialno delo. *Socialno delo*, 54(3–4), 169–178.
- Mikoš, M., Istenič Starčič, A. in Jaklič, S. (2012). Statistično-demografska analiza praktikantov študentov geodezije v Sloveniji v obdobju 2008–2011. *Geodetski vestnik*, 56(3), 513–536. Pridobljeno s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-FJWS0I7Y/0c48baa1-090b-4bd5-8441-426d45f533b9/PDF>.
- Opalk, V. (2003). *Vloga mentorja in podjetja pri strokovnih praksah*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani, Enota za založništvo in Pedagoški center Ekonomske fakultete.
- Pejovnik, R. S. (ur). (2012). *Odlični in ustvarjalni: strategija Univerze v Ljubljani 2012–2020*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Strategija 2006–2009*. (2006). Ljubljana: Rektorat Univerze v Ljubljani. Pridobljeno s <https://www.uni-lj.si/mma/strategija2006-2009/2013070911240553/>.
- Svetlik, I., Kristl, J., Širok, M. in Komljenovič, J. (2012). *Bolonjska prenova po ljubljansko*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Trškan, D., Komidar, L. in Hrovat, L. (2015). *Kazalniki kakovosti pedagoške prakse na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu /ZVis-D/. (2004). *Uradni list RS*, št. 63. Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/1/content?id=49671#!>/Zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-visokem-solstvu-%28ZViS-D%29.
- Zakon o visokem šolstvu /ZVis/. (1993). *Uradni list RS*, št. 67. Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledNpb?idPredpisa=ODLU35&idPredpisaChng=ZAKO172>.
- Zakon o visokem šolstvu uradno prečiščeno besedilo /ZVis-UPB7/. (2012). *Uradni list RS*, št. 32. Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/1/content?id=108446>.